Vol. 13, No. 2, 2026, pp. 57-72
e-ISSN:2148-8703
PJESS
PAMUKKALE JOURNAL OF EURASIAN SOCIOECONOMIC STUDIES
PJESS

Liberteryen feminizm: Devletin koruyucu ve destekleyici rolüne karşı bir itiraz[1]

An objection to the state's protective and supportive role: Libertarian feminism

Gözde Ergözen Ayaroğlu

gozdeergozen@gmail.com, ORCID: 0009-0005-4754-9492

Seval Yaman

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, seval.yaman@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9451-3602
[a] Sorumlu yazar/Responsible author

Article Info:	**Research**	**Makale Bilgisi:**	**Araştırma**
Date Submitted:	18 August 2026	**Geliş Tarihi:**	18 Ağustos 2026
Date Revised:	6 October 2026	**DüzeltmeTarihi:**	06 Ekim 2026
Date Accepted:	20 October 2026	**Kabul Tarihi:**	20 Ekim 2026

Abstract

This article examines libertarian feminism, an approach that emerges from the application of core libertarian principles—such as self-ownership, property rights, negative liberty, opposition to state intervention, voluntarism, and the non-aggression principle—to issues concerning women. Libertarian feminism differs significantly from mainstream feminist approaches in both its diagnosis of the sources of women's oppression and its proposed solutions. It adopts a critical stance toward the protective and regulatory role of the state in the pursuit of women's emancipation, arguing that affirmative action policies, gender quotas, and similar interventions may reinforce rather than alleviate existing inequalities. The article explores the principal arguments of libertarian feminism, a perspective that has received limited attention in the Turkish academic literature. It also analyzes the similarities and differences between libertarian feminism and other major feminist traditions, particularly liberal feminism, radical feminism, and socialist feminism. In doing so, the study aims to introduce an alternative theoretical framework to contemporary debates on women's rights and emancipation in contrast to the mainstream feminist approach. .

Keywords: *Feminism, libertarian feminism, positive discrimination, women's rights*

JEL codes: *A13, D63, B54*

Öz

Bu makalede, liberteryen düşüncenin özsahiplik, mülkiyet hakkı, negatif özgürlük, devlet müdahalesi karşıtlığı, gönüllülük ilkesi ve saldırmazlık aksiyomu gibi temel prensiplerinin kadın meselesine uygulanmasıyla ortaya çıkan liberteryen feminizm yaklaşımı incelenmektedir. Liberteryen feminizm, kadınların karşı karşıya olduğu sorunların nedenleri ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri bakımından ana akım feminist yaklaşımlardan önemli ölçüde ayrılmaktadır. Bu yaklaşım, kadınların özgürleşmesinde devletin koruyucu ve düzenleyici rolüne eleştirel yaklaşmakta; pozitif ayrımcılık, kota uygulamaları ve benzeri müdahalelerin kadınların özgürleşmesini desteklemekten ziyade mevcut sorunları derinleştirebileceğini savunmaktadır. Makalede, Türkiye'de henüz sınırlı düzeyde ele alınan liberteryen feminizmin temel argümanları ortaya konulmakta; bu yaklaşımın liberal feminizm, radikal feminizm ve sosyalist feminizm başta olmak üzere diğer feminist akımlarla benzerlikleri ve farklılıkları tartışılmaktadır. Böylece çalışma, kadın hakları ve özgürleşme tartışmalarına alternatif hakim yaklaşım karşısında teorik perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Feminizm, liberteryen feminizm, pozitif ayrımcılık, kadın hakları*

JEL kodları: *A13, D63, B54*

[1] Bu makale Gözde Ergözen Ayaroğlu tarafından yazılan ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde kabul edilen Liberteryen feminizm: Wendy Mcelroy'un feminizm anlayışı üzerine bir araştırma başlıklı tezden üretilmiştir.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem: Contemporary feminist theory encompasses a wide range of perspectives that differ significantly in their diagnoses of women's oppression and their strategies for achieving gender equality. While liberal, radical, and socialist traditions have received considerable scholarly attention, libertarian feminism remains a relatively underexplored perspective, particularly in the Turkish academic literature. Despite offering a distinct understanding of women's rights grounded in individual liberty, self-ownership, property rights, voluntarism, and skepticism toward state intervention, libertarian feminism has largely remained outside the mainstream feminist debates. This article addresses this gap by examining the theoretical foundations of libertarian feminism and situating it within the broader landscape of the feminist movement. It seeks to explore how libertarian feminism conceptualizes the causes of women's oppression, how it differs from other major feminist traditions, and what alternative perspective it offers on women's emancipation.

Research Questions: How does libertarian feminism conceptualize the sources of women's oppression and the appropriate means of achieving women's emancipation, and in what ways does it differ from liberal, radical, and socialist feminist theories?

Literature Review: Feminist theory encompasses a broad range of perspectives that differ in their explanations of women's oppression and the strategies they propose for achieving gender equality. Liberal feminism emphasizes equal legal rights and opportunities, radical feminism locates oppression within patriarchal structures, and socialist feminism highlights the interaction between capitalism and patriarchy. While these approaches have dominated both feminist scholarship and public debate, libertarian feminism has remained a relatively marginal perspective despite offering a coherent and distinctive account of women's rights based on the principles of individual liberty, self-ownership, property rights, and limited government. The theoretical foundations of libertarian feminism draw upon classical liberal and libertarian political philosophy, particularly the natural rights tradition. They also recognize coercive state power and informal social hierarchies as potential threats to individual liberty. In this article, particular attention is given to the writings of Wendy McElroy, Sharon Presley, Joan Kennedy Taylor, Roderick T. Long and other key contributors to the libertarian feminist tradition who argue that women's emancipation is best secured through the protection of individualism rather than state intervention.

Methodology: Methodologically, the article is situated within the tradition of normative political theory. It employs conceptual and comparative analysis to reconstruct the core principles of libertarian feminism. For conceptual analyses rather than testing empirical hypotheses, the study seeks to clarify competing normative assumptions regarding liberty, equality, state authority, and women's emancipation. For a comparative analytical approach, this arcticle examines how libertarian feminism differs from liberal, radical, and socialist feminist theories.

Result – Conclusion: By examining libertarian feminism as a coherent normative tradition rather than a peripheral variant of liberal feminism, this study contributes to the diversification of feminist theory and broadens contemporary debates on women's rights, individual liberty, and the role of the state.

GİRİŞ

T.C. Anayasası'nın çalışma şartları ve dinlenme hakkını düzenleyen 50. Maddesi "Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar." hükmünü içermektedir. Bu madde T.C. Anayasası'nın 2. Maddesi'nde vurgulanan "sosyal hukuk devleti" ilkesi ile uyumlu görünmekle birlikte kadınları, çocuklar ve bedeni ve ruhi yetersizliği olanlarla birlikte ele almaktadır. Bu düzenleme, kadınların yüzyıllar boyunca patriyarkal toplumlar tarafından baskılanmaları ve bunun sonucu olarak erkeklere kıyasla geri planda kalmaları nedeniyle korunmaları ve desteklenmeleri gerektiği düşüncesinin bir sonucudur. Yüzyıllara yayılan baskının telafisi olarak kadınların, özgür ve eşit bireyler olarak var olabilmeleri ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri için "özel korunmaya" ihtiyaç duydukları iddia edilebilir. Kadınlara özel destekleyici politikalarla toplumsal değişimin hızlandırılması amacı gerekçe olarak gösterilebilir.

Yüzyıllara yayılan dezavantajlı konumlarının telafisi amacıyla geliştirilen "özel koruma" politikaları kadınların toplumsal ve siyasal hayatta var olma çabalarının bir gereği olarak makul görünse de liberteryen feminizm ana akım feminizme tam da bu noktada karşı çıkmakta ve öz-sahiplik ile bu ilkeden türetilen bireysel özerklik ve gönüllülük ilkelerini temel alarak devletin toplumsal ve ekonomik yaşama müdahalesine derin bir şüpheyle yaklaşmaktadır. Buradan hareketle liberteryen feminizm, kadınların özgürleşmesinin devletin koruyucu veya düzenleyici rolünün genişletilmesi yoluyla değil, başta negatif özgürlükler olmak üzere bireysel hakların güvence altına alınması ve devletin müdahale alanının sınırlandırılmasıyla mümkün olabileceğini savunmaktadır (Presley, 2015). Bu yaklaşım, klasik liberal feminizmin bireysel özgürlük, hukuk önünde eşitlik ve fırsat eşitliği gibi temel kabullerini büyük ölçüde paylaşmakla birlikte, devlet müdahalesinin meşru sınırları konusunda daha katı bir tutum sergileyerek ve pozitif hak taleplerini kategorik olarak reddederek bu akımdan farklılaşmaktadır (Presley, 2015; van der Vossen&Christmas, 2024).

1. LİBERTERYEN FEMİNİZMİN TARİHSEL SERÜVENİ

Liberteryen feminizm, her ne kadar tarihsel kökenleri birinci dalga feminizme kadar götürülse de alternatif bir kadın hareketi olarak 20. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmış ve sesini daha güçlü duyurmaya başlamıştır. Liberteryen feminizmin ilk örnekleri, 18. ve 19. yüzyıllardaki birinci dalga feminizm içinde bulunabilir. Bu dönemde, patriyarka sadece toplumsal bir olgu değil, aynı zamanda hukuken de güvence altındaydı. Bu sebeple kadınların ilk mücadele alanları, boşanma, mülk sahibi olma, mülkü yönetme ve çocuklar üzerindeki velayet hakkı üzerineydi (Sorooshyari, 2011). Bu dönemde evlilik ve doğum kontrolü ile ilgili hakların talep edilmesi "özgür aşk hareketi" olarak adlandırıldı. Bu hareket, temelde insanlar arasındaki ilişkileri meşru yapan şeyin devletin verdiği evlilik statüsü değil, tarafların özgür iradesi ve sevgisi olduğunu iddia etmektedir (Spurlock, 1988). Bu anlamda özgür aşk hareketini "çok eşlilik" ya da "cinsel serbestlik" olarak değerlendirmek yanlıştır. Evlilik ile ilişkileri gönüllülük vurgusu üzerinden kurulmakta ve sevgiye bağlı olan gönüllülük bittiğinde evlilik sözleşmesi insanları sevgisiz bir ilişkiye mecbur bırakmakta ve bu ilişki baskıcı hale gelmektedir. (Spurlock, 1988). Yine bu dönemde Aydınlanma düşüncesinin bireysel haklar ve aklın önemi ile ilgili argümanlarını kadınların durumuna uygulayan öncü figürler, liberteryen feminizmin felsefi zeminini hazırlamıştır. Wollstonecraft, tam da Aydınlanma ruhuna uygun olarak kadınlara ve erkeklere özgü farklı ahlak ilkelerine karşı çıkarak bireysel özerkliğe ve

akılcılığa vurgu yapmış, kadınların ve erkeklerin eşit insanlık onuruna ve eşit ahlaki değere sahip olduklarını dile getirmiş ve kadınların eğitim ve vatandaşlık haklarını savunmuştur. (McElroy, 2008e: 545; Taylor, 1992: 30-32; Hoff Sommers, 2013). Eğitimle kadınların akılları gelişecek ve bu yolla kör itaat son bulacaktır (Hoff Sommers, 2013). ABD'de Judith Sargent Murray gibi erken dönem yazarlar ise kadın ve erkeklerin entelektüel eşitliğini savunmuş ve geleneksel cinsiyet rollerine meydan okumuşlardır (Becchio, 2019: 56).

19. yüzyılın sonlarında, özellikle ABD'de anarşist feminist olarak adlandırılabilecek güçlü bir hareket gelişmiştir. Bu hareket hem devletin, kilisenin ve toplumsal normların bireysel özgürlükler üzerindeki baskısına karşı çıkmış, hem de o dönemdeki anarşistlerin kadının toplumsal konumu ile ilgili fikirlerini eleştirmiştir. Proudhon (2018) gibi bazı anarşistler kadınlara yönelik toplumsal rolleri doğal bulup kabul etmekte, kadının temel toplumsal alanını aile ve ev içi yaşam olarak görürken, erkeği kamusal alan ve üretim ile ilişkilendirmektedir. Proudhon'a göre doğadaki diğer tüm canlıların dişilerinde olduğu gibi üreme güdüsüyle hareket eden kadın, erkeklere oranla daha şehvetlidir, bunun bir sebebi kadının benliğinin daha zayıf olması ve aklının hayvani dürtülere karşı dirençli olmamasıdır (2018: 47). Buna karşı feminist anarşistler evliliğin kadınlar üzerindeki baskılayıcı etkisini vurgulamış, hatta bir adım daha atarak bazı durumlarda annelik sorumluluğunu reddetmiştir (Marsh, 1981: 5, 132). Bu hareketin önemli isimlerinden biri olan Voltairine de Cleyre kadınların cinsel olarak özgürleşmesinin önünde iki engel görmektedir. Bunlar zihin üzerindeki hakimiyeti ile kilise ve beden üzerindeki hakimiyeti ile devlettir. Evlilik de aslında bu baskıların kurumsallaştığı, yani kadının kendi kişiliğini kontrol etme özgürlüğünün engellendiği ve bu yolla kadının köleleştirildiği bir kurumdur (Presley, 2005; de Cleyre, 2005). Aynı dönemde Ezra Heywood, Angela Heywood, Moses Harman gibi isimler de cinsel özgürlük, doğum kontrolü ve evlilik kurumu gibi konularda radikal bireyci ve feminist görüşler ileri sürmüşlerdir (McElroy, 1991). Bu dönemdeki tartışmalar devletin özel yaşama müdahalesine karşı güçlü bir direnişi yansıtmaktadır. Britanya'da da benzer şekilde, oy hakkı, çalışma hakkı ve fuhuş şüphesi olan kadınların tıbbi muayeneden geçirilmesi ve gözaltına alınması gibi hükümler içeren Bulaşıcı Hastalıklar Yasası (Contagious Diseases Act, 1866) gibi konularda mücadele eden liberteryen eğilimli feministler ortaya çıkmıştır (Davies, 1987). Bu yasa tek taraflı teşhis ve cezalandırmayı, erkeklerde cinselliği "doğal", kadınlarda ise "sapkın" olarak gören çifte standardı simgelemiş ve geniş çaplı bir kamuoyu tepkisine yol açmıştır (Sparks, 2022). Yine 19. Yüzyılın sonunda John Stuart Mill de bir parlamento üyesi olarak 1867 Reform Yasası'nın oy hakkını genişleten hükümlerine "erkek" yerine "kişi" yazılmasını sağlamaya çalışmış, ancak bu girişiminde başarılı olamamıştır.

20. yüzyıla gelindiğinde, liberteryen feminizm Suzanne LaFollette'in *Concerning Women* (*Kadınlar Hakkında*, 1926) adlı eserinde yeniden gündeme gelmiştir. LaFollette'e göre kadınları koruma amacıyla tasarlanan özel iş yasaları onların ekonomik fırsatlarını kısıtlamaktadır ve bu durum eşitlik ilkesine aykırıdır. LaFollette, kadınların eşitliği ve özgürlüğüne giden tek yolun, kadınların yaşamlarına müdahale etmeyecek bir serbest piyasa sistemi olduğunu savunmuştur (Sorooshyari, 2011).

1960'lar ve 1970'lerde yükselen ikinci dalga feminizmin devletçi ve kolektivist eğilimlerine tepki olarak 1973'te Tonie Nathan, Sharon Presley ve diğer aktivistler tarafından kurulan Association of Libertarian Feminists (ALF, Liberteryen Feministler Derneği), devletin kadınların sorunlarının çözümü değil, sorunun bizzat parçası olduğunu vurgulayarak

feminist hedeflere devlet müdahalesi olmadan, bireysel özgürlük ve gönüllülük temelinde ulaşılması gerektiğini savunmuştur (Presley, 2015; Taylor, 1992). Joan Kennedy Taylor'ın *Reclaiming the Mainstream: Individualist Feminism Rediscovered* (*Ana Akımı Sahiplenmek: Bireyci Feminizm Yeniden Keşfediliyor*, 1992) adlı eseri bu liberteryen feminist mirasın tarihsel sürekliliğini ve önemini ön plana çıkarmıştır (Taylor, 1992: 241).

1990'lardan günümüze uzanan dönemde ise çağdaş temsilciler bireyci feminizmi daha geniş kitlelere taşımıştır. Özsahiplik ve devlet müdahalesi karşıtlığını en tartışmalı konulara bile uygulayarak hem dikkat hem tepki çeken Wendy McElroy, liberteryenizm ile kadın hakları arasında kurumsal ve teorik köprü kuran John Kennedy Taylor (*Reclaiming the Mainstream: Individualist Feminism Rediscovered*), kadının özgürleşmesinin önünde sadece devlet müdahalesinin değil, kültür ve psikolojinin de etkisi olduğunu savunan Sharon Presley, her ne akdar diğer feministler tarafından sınırlı bir bakış açısı sunduğu için eleştirilse de en güçlü vurguyu hukuk önünde eşitliğe ve fırsat eşitliğine yapan Christina Hoff Sommers gibi yazarlar bu akımın önemli isimlerindendir.

2. LİBERTERYEN FEMİNİZMİN FELSEFİ KÖKENLERİ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Liberteryen feminizm, liberteryenizm ile ortak kavramsal ve kuramsal çerçeveye sahiptir. Bu ortak çerçevenin birinci ilkesi öz-sahipliktir. Özsahiplik, her insanın, sadece insan olması hasebiyle, kendi bedeni üzerinde ve bedenini cebri bir dış müdahale olmaksızın kontrol edebilme konusunda mutlak bir yetkiye sahip olması anlamına gelmektedir (Yaman, 2017: 7). Bu kavram, bedeni, emeği ve aklı üzerinde doğal bir olgu olarak sahipliği olan insanın, kendisini ve dünyayı tanıyabilmesi, ahlaki değerlerini oluşturabilmesi, kendini gerçekleştirebilmesi ve geliştirebilmesi için uygun araçlar seçebilmesi fikri üzerine inşa edilmiştir. Oldukça kapsayıcı bir ilke olan özsahiplik, bireyin hayatı ve bedeni üzerindeki sahipliğini, kendini gerçekleştirme hakkını, özgürlük hakkını ve tüm bunların sonucu olan mülkiyet hakkını ihtiva etmektedir (Yaman, 2017: 8). Kadınlar üzerinden yorumlandığında özsahiplik, kadınların kendi hayatları hakkında karar verme, bedenlerini ve kaderlerini kontrol etme hakkına referansla, devlet, toplum, aile gibi hiçbir dış otoritenin bu hakkı kısıtlayamayacağı anlamına gelmektedir (Presley, 2015). Liberteryen feminizmin en önemli temsilcilerinden biri olan McElroy, özsahiplik ilkesini şöyle tanımlamaktadır: "Her bireysel hak, kişinin başkalarının zor kullanmasına karşı sahip olduğu, başkalarının kişinin özsahipliğine saygı göstermesini gerektiren bir taleptir" (2012a: 7). McElroy'un başka bir ifadesiyle, "Bu derinin altındaki her şey bana aittir, çünkü o benim" (McElroy, 2012a: 9). Özsahiplik, üreme tercihinden pornografiye, ekonomik fırsatlardan seks işçiliğine kadar hayatın her alanına uygulanması gereken bir ilkedir ve kadınlar gibi erkeklerin de kendi bedenleri ile ilgili her türlü barışçıl seçim hakkını tanımaktadır (McElroy, 2002a: 5).

Beden, emek ve zihinsel üretim üzerindeki bireysel sahipliğin bir uzantısı olarak değerlendirilen ve liberteryenizm ile ortaklaşılan ikinci ilke mülkiyet hakkıdır. Mülkiyet hakkı kadınların karşılaştığı sorunlar üzerinden değerlendirildiğinde, özel mülkiyetin güçlü biçimde korunmasının ve devlet müdahalesinin sınırlı olduğu serbest piyasa düzeninin, kadınların girişimcilik faaliyetlerinde bulunmaları, servet edinmeleri, işgücüne katılmaları ve ekonomik bağımsızlık kazanmaları açısından elverişli koşullar yarattığını savunulmaktadır (Conway, 2000: 27-28). Serbest piyasa rekabetçi bir yapıya sahiptir ve ayrımcı tercihler, örneğin

iş dünyasında kadınların rekabet dışı bırakılması, işverenler açısından maliyeti artıracağı için tercih edilmeyeceği, aksine serbest piyasanın bireylere cinsiyetlerinden ziyade yetenek ve üretkenlikleri doğrultusunda fırsatlar sunacağı, böylece toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyebileceği ileri sürülmektedir (Malamet & Novak, 2023). Bu bağlamda liberteryen feministler, sosyalist ve Marksist feminist yaklaşımlardan farklı olarak serbest piyasayı kadınların özgürleşmesinin önündeki yapısal bir engel olarak değil, ekonomik ve bireysel bağımsızlığı mümkün kılabilecek bir araç olarak değerlendirmektedir (Taylor, 1992). Nitekim McElroy, A Room of My Own (Kendime Ait Bir Oda, 2011) başlıklı yazısında Virginia Woolf'un "kendine ait bir oda" metaforundan hareketle ekonomik bağımsızlığın kadınların özgürleşmesindeki merkezi rolüne dikkat çekmektedir.

Liberteryen feminizmin üçüncü temel ilkesi negatif özgürlüktür. Negatif özgürlük, başkalarının zorlayıcı müdahalesinden (şiddet, tehdit, hile) muaf olma durumunu ifade etmektedir. Bu ilkeye göre, bireyler, başkalarının benzer haklarına zarar vermedikleri sürece, istedikleri gibi düşünme, konuşma, eylemde bulunma ve sözleşme yapma hakkına sahiptir. Bu ilke, temel hakları korumak dışında devletin hareketsizliği fikri üzerine inşa edilmektedir. Kısaca devletin özgürlüklere müdahalesinin tek meşru sebebi, başkalarına zarar verilmesini engellemektir. Pozitif özgürlük ise bireylerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri için gerekli şartların sağlanabilmesi amacıyla desteklenmeleri gerektiğini iddia etmektedir. Kadınların desteklenmesi ise genellikle devlet müdahalesi ile ilişkilendirilmektedir. Devletin kadınlara yönelik destekleyici politikalar geliştirmesi ise piyasanın gönüllülük ilkesi karşısında devletin zora dayalı uygulamalarına tekabül etmektedir. Bu anlamda liberteryenler için pozitif özgürlüğün genişlemesi, hem devletin müdahale alanını genişletmekte hem de genellikle başkalarının negatif özgürlüklerinin (mesela vergilendirme yoluyla mülkiyet haklarının) ihlal edilmesiyle sonuçlanmaktadır (Presley, 2015). Liberteryenler, modern feminizmin pozitif özgürlüklerin genişlemesi amacıyla devlet müdahalesine yönelmesini eleştirmekte ve kadınların ana hedefinin zorlama ve baskıya maruz kalmadan kendi hayatlarını şekillendirebilmeleri olduğunu iddia etmektedir.

Liberteryenizm ile paylaşılan dördüncü ilke, devlet müdahalesi karşıtlığıdır. Liberteryen feminizme göre devletin kadınları koruma veya eşitliği sağlama iddiasıyla çıkardığı koruyucu iş yasaları, belirli mesleklere giriş engelleri, kotalar, cinsel içerikli yayınlara yönelik sansür gibi uygulamalar aslında kadınların özerkliğini kısıtlamakta, onları ikincil konuma itmekte ve kadınları paternalist bir vesayet altına sokmaktadır (Presley, 2015). Devlet, yasalar ve bürokrasi aracılığıyla bireysel özgürlükleri sistematik şekilde ihlal etme potansiyeline sahip bir güç olarak görülmekte ve bu nedenle kadınların özgürleşmesi önündeki en büyük engellerden biri olarak tanımlanmaktadır (Presley&Kinsky, 1991). McElroy (2008c), devletin kadınları korumak adına geliştirdiği cinsel taciz, aile içi şiddet veya eşit istihdam gibi alanlardaki yasal düzenlemelerin kimi zaman erkeklere yönelik haksız uygulamalara dönüştüğünü de savunmakta, aile mahkemelerinde çocuğun velayeti konusunda ortaya çıkan yanlı uygulamaları örnek vererek, devletin ayrımcı düzenlemeleri feminist kavramları ile meşrulaştırdığını iddia etmektedir. Bu nedenle liberteryen feminizme göre kadınların güçlenmesinin esas yolu, devlet destekli pozitif ayrımcılık politikaları veya kota gibi araçlar değil, rekabet ve gönüllü sözleşmeleri ile serbest piyasa ekonomisidir (McElroy, 2013).

Son olarak, liberteryen düşüncenin temel normatif dayanakları arasında yer alan ve negative özgürlükle doğrudan ilişkili olan gönüllülük ve saldırmazlık ilkeleri, liberteryen feminizmin

özgürlük anlayışının da önemli bileşenlerini oluşturmaktadır. Saldırmazlık ilkesi, bireyin başka bir kişiye veya onun meşru mülkiyetine karşı fiziksel güç, tehdit ya da herhangi bir zorlama biçimini başlatmaması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Bu doğrultuda bireyler arasındaki ilişkilerin ve daha genel anlamda toplumsal etkileşimlerin zorlama yerine karşılıklı rıza, gönüllülük ve barışçıl işbirliği temelinde kurulması gerektiği kabul edilmektedir (Taylor, 1992: 241). Bu yaklaşım, liberteryen feminizmin rıza ve bireysel özerkliğe verdiği merkezi önemle de doğrudan ilişkilidir. Yetişkin ve karar verme kapasitesine sahip rasyonel bireylerin kendi yaşamlarına ilişkin bilinçli tercihlerine dışarıdan müdahale edilmesi, bireyin kendi yaşamı üzerindeki egemenliğinin sınırlandırılması anlamına gelmektedir. Bu çerçevede rıza, yalnızca kişiler arası ilişkileri düzenleyen bir ölçüt değil, aynı zamanda bireyin özgür iradesinin ve kendi yaşamı üzerinde söz sahibi olmasının temel bir ifadesidir. Dolayısıyla devletin, toplumun veya diğer bireylerin, başkalarının haklarını ihlal etmeyen gönüllü tercihlere müdahalesi liberteryen feminist perspektiften bireysel özgürlükle bağdaşmamaktadır. Gönüllülük ilkesi, toplumsal değişimin hangi araçlarla meşru olarak gerçekleştirileceğine ilişkin yaklaşımı da şekillendirmektedir.

Özetle, liberteryen feminist yaklaşımın temelinde, bireyin kendi bedeni ve yaşamı üzerinde egemen olduğunu ifade eden öz-sahiplik ilkesi yer almaktadır. Bu ilke, kadınların bedenleri, yaşam tarzları ve kişisel tercihleri üzerinde başkalarının veya devletin tasarrufta bulunamayacağı düşüncesini beraberinde getirmektedir. Öz-sahiplik anlayışıyla bağlantılı olarak özgürlük, ağırlıklı biçimde negatif özgürlük çerçevesinde, bireyin kendi tercihlerini rızası doğrultusunda gerçekleştirebilmesi ve rıza dışı müdahalelere maruz kalmaması üzerinden ele alınmaktadır. Bu nedenle kadınların özgürleşmesi, onlar adına belirli tercihlerin teşvik edilmesinden veya dayatılmasından ziyade, bireysel seçim alanlarının ve rızaya dayalı ilişkilerin korunmasıyla ilişkilendirilmektedir. Bu yaklaşımın siyasal düzeydeki sonucu ise devletin rolünün sınırlandırılmasıdır.

Liberteryen feministler, toplumsal sorunların çözümünde devletin zorlayıcı mekanizmalarına başvurulmasını bir çözüm olarak görmezler. Bu bakımdan aile içi şiddet veya işyerinde ayrımcılık gibi sorunlarla mücadelede toplumsal farkındalığın geliştirilmesi ve gönüllü destek mekanizmalarının güçlendirilmesi önemli araçlar olarak değerlendirilmektedir (Brown, 2015). Benzer biçimde, feminist amaçlarla gerekçelendirilse dahi zorunlu kotalar veya sansür gibi devlet gücüne dayanan yöntemlere eleştirel yaklaşılmakta; toplumsal dönüşümün eğitim, ikna, sivil toplum faaliyetleri, gönüllü yardımlaşma ağları ve piyasa süreçleri gibi zora dayanmayan barışçıl ve gönüllü araçlarla gerçekleştirilmesi savunulmaktadır (Presley, 2015). Böylece öz-sahiplikten negatif özgürlüğe, negatif özgürlükten ise sınırlı devlet anlayışına uzanan bu çerçeve, liberteryen feminizmin kadın özgürlüğünü devlet tarafından sağlanan ayrıcalıklar veya zorlayıcı toplumsal düzenlemelerden ziyade bireysel hakların korunması, rızaya dayalı ilişkiler ve gönüllü toplumsal etkileşimler üzerinden temellendiren özgün yaklaşımını ortaya koymaktadır.

3. RADİKAL VE SOSYALİST FEMİNİST AKIMLARA LİBERTERYEN ELEŞTİRİ

Liberteryen feminizm, kadınların eşitliği ve özgürlüğünün sağlanması konusunda diğer feminist akımlarla benzer hedefleri paylaşmaktadır. Presley (2015) bunu şu şekilde ifade eder:

> Diğer feministler gibi, kadınların ve erkeklerin bireysel olarak seçtikleri şey olma konusunda psikolojik özerkliklerini sınırlayan cinsiyet rolü kalıplarını reddediyoruz. Diğer feministler gibi hem kadınların hem de erkeklerin bu kalıplardan zarar gördüğü konusunda hemfikiriz. Bireyciliğe olan inancımız, cinsiyet rolü kalıplarını veya bireysel seçimi sınırlayan diğer her türlü kalıbı reddetmemize sebep oluyor.

Bu ortak hedeflere rağmen baskının kaynağına ilişkin analizleri ve çözüm yolları bakımından liberteryen feminizm diğer feminist akımlardan önemli ölçüde ayrışmaktadır. Bu farklılıklar özellikle devletin güvenlik ve adalet gibi temel işlevleri dışındaki rolüne ilişkin tartışmalarda, ekonomik sistemin kadına ilişkin konular üzerindeki etkisinde ve toplum (ya da feminist terminoloji ile ifade etmek gerekirse patriyarka) ile bireysel özerklik arasındaki gerilimli ilişkide açığa çıkmaktadır.

Radikal feminizm, kadın üzerindeki baskının temel kaynağını cinsiyet sisteminin kendisinde, yani tarihteki en eski baskı sistemlerinden biri olan ve toplumun en küçük hücresine kadar işlemiş ve kök salmış patriyarkada (ataerkil düzende) görmekte, toplumun tüm kurumlarının erkek egemenliği üzerine kurulu olduğunu iddia etmektedir (Hurley, 2001). Patriyarkanın kadınlar üzerindeki baskısı sadece en eski ve yaygın olan baskı türü değildir, radikal feminizme göre bu baskı aynı zamanda sistematiktir ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturmaktadır (Tong, 2006: 159). Kadın üzerindeki bu sistematik baskının ortadan kalkmasının sadece yasaların değiştirilmesiyle değil, toplumun köklü dönüşümüyle mümkün olacağını, bu dönüşüm için de bazen devlet gücünün kullanılabileceğini savunmaktadırlar. Liberteryen feministler baskının birincil kaynağını patriyarkada değil, bireylere ve mülkiyetlerine karşı zor kullanma tekelini elinde tutan ve bu zorlamayı sistematik şekilde uygulayan devlette görürler (Presley & Kinsky, 1991; Presley, 2015). Bu anlamda devletin kendisi de patriyarka ile birlikte güçlü bir baskı sistemine dönüşmektedir. Devlet patriyarkal yapıları yıkmak yerine, genellikle onları pekiştirmekte hatta patriyarkaya ek olarak kendi baskıcı mekanizmalarını kurmaktadır.

Patriyarka beraberinde en tartışmalı alanlardan biri olan toplumsal cinsiyet rollerini getirmektedir. Radikal feministlere göre toplumsal cinsiyet rolleri kadını özel alana hapseden ve kamusal hayattan uzaklaştıran, erkekler tarafından ve onlar lehine geliştirilen daha doğrusu inşa edilen geleneksel annelik, babalık, kadınlık ve erkeklik rolleri üzerine kurulmuştur ve nihayetinde bu durum, kadınların fırsat eşitliğinin reddedilmesine sebep olmaktadır. Radikal feministlerin talepleri aslında iki yönlüdür. Bu feminist akım bir yandan çocuğun biyolojik olarak erkek ve kadının birlikteliklerinin bir ürünü olduğundan sorumluluklarının da eşit şekilde dağıtılmasına yönelik eşitlik taleplerini (*politics of equality*) dile getirirken, diğer yandan da farklılıkların tanınmasını (*politics of difference*) ve bu farklılıklarının pozitif ayrımcılık politikaları ile desteklenmesi talep etmektedir. Bu iki farklı argüman, kimi zaman pratikte, feministlerin ne için mücadele edeceklerine dair karışıklığa sebep olmaktadır. Annelik ve babalık rollerinde bakım veren tarafın çoğunlukla kadınlar olmasının kadınları iş hayatından uzaklaştırdığı görünür ve açık bir tespit olmakla beraber, liberteryen feministlere göre bu kadar görünür olmayan ya da yeterince tartışılmayan konu, bu ilişkilerin zora dayanıp dayanmadığıdır. Liberteryen feministler için, bu konuda zorlama ve gönüllülük dışında tartışılacak bir konu yoktur. Örneğin liberteryen feministler, bazı radikal feministlerin evlilik kurumunun kadının baskı altına alındığı bir yapı olarak toptan reddedilmesine karşı çıkmaktadır. Evlilik veya annelik seçimi de tıpkı bekâr kalma veya

kariyere odaklanma seçimi gibi kadının bireysel kararıdır. Benzer şekilde, çalışmak yerine evde kalmayı tercih eden kadınlara yönelik küçümseyici tavırları da eleştirmektedirler. Önemli olan toplumun her kadına kendi yaşam yolunu çizme özgürlüğünü tanımasıdır.

Liberteryen feminizmin sosyalist feminizm ile arasındaki karşıtlık temel olarak ekonomik sistemin rolü üzerinde açığa çıkmaktadır. Sosyalist feministler kadınların toplumdaki ikincil statüsünün kaynağını, kapitalist sistemde ve bu sistemin dayandığı sınıf sömürüsünde (Taylor, 1992: 127); kadınların özgürleşmesinin yolunu ise kapitalizmin yıkılması ve özel mülkiyetin kaldırılmasıyla kurulacak olan sınıfsız toplumda görmektedirler. Liberteryen feminizme göre ise kapitalizm ve özel mülkiyet, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarının, girişimcilik potansiyellerini gerçekleştirmelerinin ve toplumsal refahlarını artırmalarının temelidir (Conway, 2000: 1-3). Devlet müdahalesinin olmadığı serbest bir piyasa, kadınlara yönelik ayrımcılığın engellenmesinde en iyi korumayı sağlamakta ve ekonomik ilerleme için pek çok fırsat sunmaktadır (Rugy & Aschoff, 2019). Sosyalist feministlerin önerdiği merkezi planlama ve devlet kontrolündeki ekonomik modeller, liberteryen feministler tarafından bireysel özgürlüğü ve ekonomik refahı yok eden, totaliter eğilimli yaklaşımlar olarak değerlendirilmektedi. Çünkü kadınlar açısından fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için kadınlara ve erkeklere eşit haklar tanınmasının yeterli olmadığı ve mevcut eşitsizlikleri gidermeye yönelik ilave tedbirlerin alınması gerektiği yönündeki yaklaşım, devletin ekonomik ve toplumsal alandaki düzenleyici rolünün genişletilmesini beraberinde getirebilmektedir. Örneğin McElroy (2008d) radikal feminizmin erkekleri kolektif tek bir sınıf olarak tanımlamasını ve patriyarkayla eşleştirmesini adil bulmaz, çünkü hukuki ve toplumsal düzenlemeler erkekler veya kadınlar şeklinde geniş kategoriler üzerinden değil, bireyin barışçıl tercihlerine saygı temelinde yapılmalıdır. Çünkü liberteryen feministlere göre bu önlemler fırsat eşitliğini sağlamanın bir yolu olarak gerekli veya etkili değildir, bilakis kadınlara zarar vermektedir (Conway, 2000).

4. LİBERTERYEN FEMİNİZMDE MÜDAHALE VE KORUMACILIK KARŞITLIĞI

Liberteryen feminizm devleti bireyler üzerinde otorite kurmuş sıradan bir insan grubu olarak görmekte, devlete bundan öte yasal veya kutsal bir anlam atfetmemektedir. Devlet denilen bu insan grubunu diğerlerinden ayıran şey, gücünü meşru bir otorite olarak göstermedeki başarısıdır. Bu meşruiyet, tarih boyunca çeşitli mitler aracılığıyla inşa edilmiştir. Geçmişte kralın Tanrı tarafından seçilmiş olduğu inancı varken, bugün demokrasi, ulusal birlik, eşitlik gibi kavramlar bu işlevi görmektedir (McElroy, t.y. -a). Bir bireyin başka bir birey üzerinde (meşru müdafa hariç) zor kullanma hakkı olamayacağı gibi, birçok bireyin oluşturduğu bir kurumun da böyle bir hakkı olmayacaktır. Bu yaklaşım Etienne de La Boétie'nin *Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev* adlı eserinden etkilenmiştir. La Boétie'e göre devlet gücünü korkudan değil, halkın bu gücün meşru olduğuna dair inancından almaktadır. İnsanlar, devlete direnmez çünkü onun adil, ahlaki ve gerekli olduğuna inandırılmışlardır. La Boétie şöyle der: "Bu kadar çok insan, tek bir adama neden boyun eğer? Bu tiranın gücü, yalnızca onların rızası kadardır. O, onları ancak kendisine katlanmayı tercih ettikleri ölçüde incitebilir" (La Boétie, 1975: 46).

Devlete karşı bu mesafeli ve kuşkucu yaklaşımları yüzünden liberteryen feministler hemen hemen hiçbir sorunda devleti bir çözüm kapısı olarak görmezler, aksine devlet müdahalesi ya

soruna kaynaklık etmekte ya da mevcut sorunları derinleştirmektedir. Devlet, kadınların çıkarlarını koruma veya onları dezavantajlı koşullardan kurtarma amacıyla hareket ettiğinde dahi, paternalist düzenlemeler aracılığıyla kadınların kendi yaşamları üzerindeki karar verme yetkisini sınırlandırabilmekte, kısaca onların bireysel özerkliğini zayıflatmakta ve ataerkil vesayeti sadece farklı biçimlerde yeniden üretmektedir.

Devlete karşı bu kuşkucu yaklaşımları liberteryen feministleri, pozitif özgürlükler karşısında bir konuma da yerleştirmektedir. İnsanların kendilerini gerçekleştirmede negatif özgürlüğün yeterli olamadığı fikrinden hareketle, pozitif özgürlük devletin özellikle tarihsel ve toplumsal olarak dezavantajlı konuma düşmüş ya da düşürülmüş grupların, doğumdan gelen bu şanssızlıklarının sıfırlanması amacıyla bu dezavantajlı grupların desteklenmesi fikrine dayanmaktadır. Kadınlar da hem tarihsel hem de toplumsal olarak bu dezavantajlı gruplardan biridir. Kadınlar özelinde pozitif ayrımcılık (ya da Anglo-sakson terminoloji ile olumlayıcı eylem, affirmative action), eğitim ve iş hayatında kadınlara özel kota, öncelikli tercih mekanizmaları, çocuk bakım yardımları, özel burslar gibi araçlarla kadınların kollanmasını içermektedir.

McElroy, pozitif ayrımcılık uygulamalarını kurumsallaşmış ayrımcılık olarak nitelendirmekte ve bu tür politikaların kadınlar da dâhil olmak üzere herkesin bireysel özgürlüklerini zedelediğini savunmakta, bu yüzden bu politikaları bir fiyasko olarak değerlendirmektedir (2002b: 188; 2012a: x-xi). Ona göre pozitif ayrımcılık politikaları, cinsiyetler arası ücret farkını kapatmada veya kadınların üst düzey pozisyonlarda daha çok yer almasını sağlamada başarılı olamamıştır. Benzer bir tespit Conway tarafından da yapılmaktadır; ona göre piyasa karşıtı düzenlemeler gerekli ve etkili olmadığı gibi hem maliyetlidir hem de kadınların lehine değildir (Conway, 2000: 56). Liberteryen feministler, fırsat eşitliğini sağlamanın en etkili yolunun serbest piyasa olduğunu savunmaktadır. McElroy, kadınların iş hayatında ilerlemelerinin önündeki esas engellerin geçmişteki yasal kısıtlar ve toplumsal önyargılar olduğunu, bu engeller kaldırıldığında piyasa dinamiklerinin kadınların konumunu doğal olarak iyileştireceğini düşünmektedir (2002b: 181, 2008b). Kadınların çalışma ve eğitim haklarına ilişkin yasal engeller ortadan kaldırıldığında gerek kamusal alanda gerek özel sektörde hızla mesafe kat edecekleri öngörülmektedir. Tarihsel olarak devlet eliyle dayatılan kotalar veya imtiyazlar, asıl çözüm olan serbest rekabet ortamını bozarak uzun vadede kadınların aleyhine işlemektedir. Devletin bu tür politikaları, geçmişteki adaletsizlikleri telafi etmek adına zorunlu bir denge sağlamaya çalışmakta, ancak düzeltme adına yapılan her yeni ayrımcılık beraberinde yeni bir mağduriyeti getirmektedir. Pozitif ayrımcılık, kadınları geçmişin mağduriyet hikâyelerine sabitlemekte; özerk ve güçlü bireyler olarak hareket etmelerini engellemektedir. McElroy, bu noktada devletin görevinin, insanlar arasındaki gönüllü etkileşimi kısıtlamak değil, tüm bireylerin haklarını eşit şekilde korumak olduğunu vurgulamaktadır (McElroy, 2002b: 184; McElroy, 2012c). Örneğin öğretim üyeliği veya terfi gibi süreçlerde cinsiyetin veya etnik kökenin bir kriter olarak alınmasının iki temel sonucu olduğundan bahsetmektedir: İlk sonuç, yeterlilikleri yüksek olan ancak yanlış sosyal kategoride (beyaz erkek gibi) bulunan bireylerin avantajlı gruba yer açmak gerekçesiyle dışlanarak hak kaybına uğraması; ikinci sonuç ise gerçekten yetkin olan ama avantajlı kategoride değerlendirilen kadınların, başarılarının, kendi becerileriyle ilgili olmayıp kotalar veya pozitif ayrımcılık sayesinde elde edildiği ön yargısıyla karşılaşmalarıdır. Bu durum,

toplumdaki cinsiyetler arası gerilimi artırmakta ve önyargıları beslemektedir (McElroy, 2002b: 181-182).[2]

Pozitif ayrımcılık politikaları yerine liberteryen feministler, eşit muamele ilkesini savunur. Bu elbette ayrımcılığın görmezden gelindiği anlamına gelmemektedir. Her türlü ayrımcılık yasalarla engellenmelidir ancak sadece kadın olduğu için bir adayın, birbirine yakın özellikleri olan diğer adaylar karşısında gözetilmesi veya belirli bir oranın altında kadın çalışanı olan şirketlere ceza verilmesi gibi politikalar güdülmemelidir. Çünkü kadınların gerçek anlamda saygın ve eşit konuma gelmesi ancak ayrıcalıksız bir rekabet ortamında mümkün olabilir. Kadınlar için gerçekten kalıcı ilerleme, ayrıcalıklar tanımlayarak değil, var olan ayrıcalık ve engellerin kaldırılmasıyla gelecektir.

Charles W. Johnson ve Roderick T. Long'un alternatif liberteryen feminist yaklaşımları bu devlet karşıtı tutumu paylaşmakla birlikte, bireyin yalnızca devlete karşı değil, aynı zamanda gayri resmî baskı biçimlerine karşı da özgür olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu anlamda radikal feminizm ile bir ortaklık da sergilemekte; radikal feminizmin patriyarka vurgusu, liberteryen feministlerin gayri resmî baskı biçimlerine tekabül etmektedir. Johnson ve Long'a göre, toplumsal cinsiyet rolleri, ekonomik bağımlılıklar ve kültürel normlar da en az devlet kadar bireyin eylem alanını daraltabilmektedir; bu yapılar da eleştirel sorgulamanın konusu olmalıdır (Johnson&Long, 2005).

Liberteryen feminizmin korumacılık karşıtlığı, kendisini en çok tartışmalı konularda açığa çıkarmaktadır. Seks işçiliği, pornografi, tecavüz gibi konularda yükselttikleri radikal sesler, ana akım feminizme karşı bir başkaldırıyı da simgelemektedir. Pornografi konusunda feminist tartışmalar üç ana kategoriye ayrılmaktadır En yaygın görüş, pornografinin erkek kültürünün bir ifadesi olarak kadınların meta haline getirildiği ve sömürüldüğü fikrine dayanmaktadır. İkinci görüş "kadının bedeni, kadının hakkıdır" ilkesine dayanan ve pornografiyi mülkiyet/özsahiplik ve ifade özgürlüğü üzerinden yorumlayan liberal yaklaşımdır. Üçüncü yaklaşım ise pro-seks olarak adlandırılan ve pornografinin belirli koşullar altında kadınların özgürleşmesine, cinsel özerkliklerinin desteklenmesine ve hatta ekonomik bağımsızlıklarına katkıda bulunabileceğini iddia eden yaklaşımdır.

1980'ler ve 1990'larda pornografi, radikal feminist düşünce içerisinde önemli tartışma alanlarından biri hâline gelmiştir. Özellikle Catharine MacKinnon, Andrea Dworkin ve Susan Brownmiller gibi isimler, pornografiyi yalnızca cinsel içerikli bir ifade biçimi olarak değil, kadınların nesneleştirilmesini, aşağılanmasını ve toplumsal ikincilliğini yeniden üreten bir pratik olarak değerlendirmişlerdir. Bu perspektiften pornografi, kadınlara yönelik şiddet ve tahakküm ilişkilerinden bağımsız düşünülemeyeceği için ifade özgürlüğü kapsamında ele alınabilecek sıradan bir içerik olmaktan çıkmaktadır. Nitekim MacKinnon ve Dworkin, 1983 yılında Minneapolis'te pornografiyi kadınlara yönelik bir medeni hak ihlali olarak tanımlayan bir düzenleme hazırlayarak pornografiyle hukuki araçlar yoluyla mücadele edilmesini savunmuşlardır (MacKinnon, 1987: 163). Radikal feminist kuram içerisinde özellikle heteroseksüel pornografi, kadın bedeninin erkeklerin cinsel kullanımına sunulması, kadınların nesneleştirilmesi ve aşağılanması bağlamında eleştirilmiştir (MacKinnon, 1987: 150; Brownmiller, 1975; Dworkin, 1981; Fox-Genovese, 1991: 92-94). Kısacası ana akım feminizme

[2] Pozitif ayrımcılık ve olumlayıcı eylemin olumsuz sonuçları ile ilgili ayrıntılı tartışma için bkz. Yaman, S. (2026).

göre pornografi, ifade özgürlüğü ilgili bir alan değildir, doğrudan bir şiddet ve tahakküm meselesidir.

Pornografi karşıtı radikal feminist yaklaşımın bir diğer önemli boyutu ise rıza kavramına yönelik eleştiridir. Bu yaklaşım, pornografi endüstrisinde yer alan kadınların beyan ettikleri rızanın, içinde bulundukları toplumsal ve ekonomik güç ilişkilerinden bağımsız olarak değerlendirilemeyeceğini savunmaktadır. Buna göre patriyarkal toplumsal yapı, kadınların tercihlerini ve cinselliğe ilişkin kabullerini şekillendirdiğinden, görünürde gönüllü olan bir tercihin ne ölçüde özgür iradenin ürünü olduğu sorgulanmalıdır. MacKinnon'a göre kadınlar, toplumsal koşullar aracılığıyla kendi cinsel ikincilliklerini kabullenmeye yönlendirilebilmekte veya doğrudan ya da dolaylı zorlama koşulları altında hareket edebilmektedir. Bu nedenle onun yaklaşımında rıza ile zorlama arasındaki ayrım, toplumsal güç ilişkilerinden bağımsız ve mutlak bir karşıtlık olarak ele alınamaz (MacKinnon, 1987: 172). Ayrıca pornografinin etkisi yalnızca içerdiği görüntülerle sınırlı değildir, pornografi aynı zamanda kadın ve erkek arasındaki hiyerarşiyi erotikleştirmekte, eşitsizliği cinselleştirmekte ve üstünlük ve boyun eğme ilişkisini cinsel bir bağlama oturtmaktadır. Bu bağlamda eşitsizlik, pornografinin temel dinamiğidir. "Görünürdeki özgürlük" karşısındaki "gerçekte var olan zorlama" bu yapının temel işleyişini oluşturmaktadır. Burada kadının özgür görünüyor olması ve eylemlerinin gönüllü gibi sunulması önemlidir. Bu görünürde olmasa da "gerçekte var olan zorlama", zorla cinsel ilişki biçimlerinden biridir, cinsiyet temelli bir politik pratiği temsil eder ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kurumsallaşmış bir biçimidir (MacKinnon, 1987: 172).

Liberteryen feministler için "kadının bedeni, kadının hakkıdır" ilkesi hem pornografi hem de seks işçiliği tartışmalarında temel alınmalıdır. Bu tartışmalarda kadınların cinsel ifade özgürlüğü eksiksiz olarak tanınmalıdır. Bu filmlerde yer alan kadınların kendi tercihlerini yapabilecek iradeye sahip özneler olduğunu kabullenmek ve bu kadınları kandırılmış, bilinçsiz kurbanlar olarak resmeden söylemi reddetmek gereklidir (McElroy, 2008a). Bu anlamda liberteryen feministlere göre kadının istek ve iradesi üzerinden yapılacak bir tartışma, aslında, bu iradenin gerçekten özgür koşullarda oluşup oluşmadığı üzerine yapılan bir tartışmadan ibarettir. MacKinnon'un porno karşıtlığı (anti-porn), liberteryen feministlerin gözünden kadının rızasını imkânsız saymakta ve kadınları aciz bir konumda görmekte ve göstermektedir

Liberteryen feministlerin seks işçiliğine yaklaşımları, pornografiye bakışlarıyla kadının kendi bedeni üzerindeki hakkı bakımından paralellik arz etmektedir. Kadınların kendi bedenleri ve eylemleri üzerinde tam tasarruf hakkına sahip olmaları gerekmektedir (McElroy, 1996). Çok varlıklı olanlar dışında herkes bedeninin sunduğu yetenek ve imkânları kullanıp bunun karşılığında ücret almaktadır (Nussbaum, 2002, 88). Bu bakış açısından hareketle, bir kadının seks işçiliğini tercih etmesi ile başka bir sektörde çalışmayı tercih etmesi arasında ahlâki bir fark yoktur; önemli olan, bu tercihin baskıya maruz kalmadan özgür bir şekilde yapılması ve kadınların güvenlik ve sağlık risklerinden korunmasıdır (McElroy, 2012b; 2014). McElroy, rızaya dayalı yetişkin seks işçiliğinin suç olmaktan çıkarılmasını (decriminalization), yalnızca rızaya dayalı olmayan eylemlerin cezalandırılması gerektiğini savunmaktadır. Mevcut yasal düzenlemelerin, seks işçilerini yer altına iterek onları hukuksal korumadan ve polis korumasından mahrum bıraktığını, bunun şiddet ve istismar riskini artırdığını savunmaktadır (McElroy, 2012b; McElroy, 1999).

5. SONUÇ

Liberteryen feministler, kadınların toplumsal ve siyasal hayattaki sorunlarının sebebi olarak gördükleri devleti çözümün bir parçası ya da aktörü olarak kabul etmezler. Patriyarka bir zamanlar devlet tarafından dayatılan cinsiyetler arası eşitsizlik biçiminde var olmuştur (Sorooshyari, 2011). Bu anlamda devlet ve patriyarka arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Devlet patriyarka ile işbirliği yaparak onu güçlendirmektedir. Bu sebeple kadınların üzerinde birbirini besleyen iki baskı aracının bulunduğu iddia edilebilir. Patriyarka devletten daha eski, hatta bazı durumlarda daha güçlü olabilmektir. Ancak devletin de patriyarkadan farklı olarak fiziksel yaptırım gücü de bulunmaktadır. Bunlar birbirlerini besleyen ve tamamlayan farklı baskı mekanizmalarına sahiptir. Liberteryen feminizmin altını önemle çizdiği konu, patriyarka ile mücadelede, bizzat patriyarkayı besleyen devletten medet ummanın nafile olmasıdır.

Liberteryenler de kadınların sahip olduğu ekonomik güçte veya mesleklerin cinsiyet temelli dağılımında eşitlik olmadığını ve bu durumun tesadüfi olmadığını kabul ederler (Sorooshyari, 2011) ancak günümüz dünyasında pek çok ülkede yasal eşitsizlikler büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır. Yasal eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasının, toplumsal ve ekonomik eşitliğin sağlanmasını desteklese de fırsat eşitliğini tamamen sağlayamayabilir. Liberteryen feministlere göre, devletin, bu sorunun çözümünü piyasa mekanizmalarına bırakması ve gönüllü işbirliklerine ve pazarlıklara yer açması daha kalıcı ve uzun vadeli bir yol olacaktır. Bu açıdan bakıldığında liberteryen feministler için ayrımcılığın yanlış olduğunu iddia edip, pozitif ayrımcılığın yani eğitimde ve iş hayatında bir grubun üyelerinin lehine/faydasına ayrımcılık yapılmasının doğru olduğunu iddia etmek oksimorondur. Ya da Sorooshyari'nin (2011: 182) ifade ettiği gibi yetişkin kadınları çocuklaştırmaktadır. Bu sebeple, devletin cinsiyet ilişkilerindeki tek meşru rolü, kadınlara erkeklerle aynı şekilde davranmaktır.

Beyan ve Açıklamalar

Araştırmacıların Katkı Beyanı Oranı

Yazarlar, bu çalışmaya eşit şekilde katkı sağladıklarını beyan etmişlerdir.

Araştırmacıların Çatışma Beyanı

Yazarlar, bu çalışmada potansiyel bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Araştırmacıların Etik Beyanı

Yazarlar, bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmişlerdir.

KAYNAKÇA

Becchio, G. L. (2019). A history of feminist and gender economics. Routledge.

Brown, E. N. (2015). Carceral feminism and the libertarian alternative. https://www.libertarianism.org/columns/carceral-feminism-libertarian-alternative (Erişim tarihi: 2.7.2025)

Brownmiller, S. (1975). Against our will: Men, women and rape. Simon and Schuster.

Conway, D. (2000). Serbest piyasa feminizmi (Çev. M. Bahattin Seçilmişoğlu). Liberte Yayınları.

Davies, S. (1987). Libertarian feminism in Britain, 1860-1910. Libertarian Alliance Pamphlet No. 7.

de Cleyre, V. (2005). Exquisite Rebel: The Essays of Voltairine de Cleyre: Anarchist, Feminist, Genius (Eds. S. Presley & C. Sartwell). State University of New York.

Dworkin, A. (1981). Pornography: Men possessing women. Perigee Books.

Fox-Genovese, E. (1991). Feminism without illusions. London: The University of North Carolina Press

Hoff Sommers, C. (2013). Freedom feminism: Its suprising history and why it matters today. Washington: AEI Press.

Hurley, J. A. (2001). Introduction. İçinde J. A. Hurley (Ed.), Feminism: Opposing viewpoints (ss. 12-15). Greenhaven Press.

Johnson, C. W., & Long, R. T. (2005). Libertarian feminism: Can this marriage be saved? https://charleswjohnson.name/essays/libertarian-feminism/ (Erişim tarihi: 12.1.2025)

La Boétie, E. (1975). The politics of obedience: The discourse of voluntary servitude (H. Kurz, Trans.). Free Life Editions. (Original work published 1553)

MacKinnon, C. A. (1987). Feminism unmodified: Discourses on life and law. Harvard University Press.

Malamet, A., & Novak, M. (2023). Gender as a discovery process: Social construction, markets, and gender. Cosmos + Taxis, 11(11+12), 9–23.

Marsh, M. S. (1981). Anarchist women, 1870-1920. Temple University Press.

McElroy, W. (t.y. -a). Demystifying the state. The Voluntaryist. https://voluntaryist.com/demystifying-the-state/ (Erişim tarihi: 19.4.2025)

McElroy, W. (1991). The roots of individualist feminism in 19th-century America. İçinde W. McElroy (Ed.), Freedom, feminism, and the state (ss. 3-26). Independent Institute.

McElroy, W. (1996). XXX: A woman's right to pornography. St. Martin's Press.

McElroy, W. (1999). Prostitution: Reconsidering research. SpinTech Magazine https://www.wendymcelroy.com/articles/spin1199.html (Erişim tarihi: 15.4.2025)

McElroy, W. (2002a). Introduction to ifeminism. içinde W. McElroy (Ed.), Liberty for women: Freedom and feminism in the 21st century (ss. 5-27). Independent Institute.

McElroy, W. (2002b). Affirmative action: Institutionalized inequality. İçinde W. McElroy (Ed.), Liberty for women: Freedom and feminism in the 21st century (ss. 179-193). Independent Institute.

McElroy, W. (2008a). Banning Pornography Harms Women. https://www.wendymcelroy.com/plugins/content/content.php?content.118 (Erişim tarihi: 15.5.2025)

McElroy, W. (2008b). What Does Affirmative Action Affirm. https://www.wendymcelroy.com/plugins/content/content.php?content.35 (Erişim tarihi: 1.6.2025)

McElroy, W. (2008c). A feminist defense of men's rights. https://www.wendymcelroy.com/plugins/content/content.php?content.67 (Erişim tarihi: 4.3.2025)

McElroy, W. (2008d). Equal access does not guarantee equal outcome. http://www.wendymcelroy.com/news.php?cat.1.9800= (Erişim tarihi: 12.2.2025)

McElroy, W. (2008e). Feminism and Women's Right. İçinde Encyclopedia of libertarianism (Ed. Hamowy, D.) Sage Publications.

McElroy, W. (2011). A room of my own. The Freeman. https://www.wendymcelroy.com/plugins/content/content.php?content.229 (Erişim tarihi: 8.1.2025)

McElroy, W. (2012a). The art of being free: Politics versus the everyman and woman. Laissez Faire Books.

McElroy, W. (2012b). Interview with Wendy McElroy on sex, rape and libertarian feminism. The Daily Bell. https://thedailybell.com/all-articles/exclusive-interviews/anthony-wile-wendy-mcelroy-on-sex-rape-and-libertarian-feminism/ (Erişim tarihi: 8.1.2025)

McElroy, W. (2012c). The Institutionalized Racism of Affirmative Action. https://www.wendymcelroy.com/plugins/content/content.php?content.268 (Erişim tarihi: 8.1.2025)

McElroy, W. (2013). I never meant to be a feminist. https://www.wendymcelroy.com/plugins/content/content.php?content.332 (Erişim tarihi: 8.1.2025)

McElroy, W. (2014). The big lie of a "rape culture". https://www.wendymcelroy.com/plugins/content/content.php?content.415. (Erişim tarihi: 7.1.2025)

Nussbaum, M. C. (2002). Whether from reason or prejudice: Taking money for bodily services. In W. McElroy (Ed.), Liberty for women: Freedom and feminism in the twenty-first century (ss. 68-93). Ivan R. Dee.

Presley, S., & Kinsky, L. (1991). Government is women's enemy. İçinde W. McElroy (Ed.), Freedom, feminism, and the state (2. Baskı, ss. 77-86). Holmes & Meier Publishers.

Presley, S., (2005). The Anarchist Life of Voltairine de Cleyre, Exquisite Rebel: The Essays of Voltairine de Cleyre: Anarchist, Feminist, Genius (Eds. S. Presley & C. Sartwell). State University of New York Press

Presley, S. (2015). How is libertarian feminism different from other feminisms? https://www.libertarianism.org/columns/how-is-libertarian-feminism-different-other-feminisms (Erişim tarihi: 7.2.2025)

Proudhon, P. J. (2018). Pornocracy, or women in modern times (Selections translated by Stefan Mattessich). Cultural Critique, Vol. 100, 44-64

Sorooshyari, N. (2011). The tensions between feminism and libertarianism: A focus on prostitution. Washington University Jurisprudence Review, 167-193.

Sparks, T. (2022). Contagious Diseases Acts, The. In: Scholl, L., Morris, E. (eds) The Palgrave Encyclopedia of Victorian Women's Writing. Palgrave Macmillan, Cham.

Spurlock, J. (1988). The free love network in America, 1850 to 1860. Journal of Social History, 21(4), 765–779.

Taylor, J. K. (1992). Reclaiming the mainstream: Individualist feminism rediscovered. Prometheus Books.

Tong, R. P. (2006). Feminist Düşünce: Eleştirel Bir Özet (Çev. Zafer Cirhinlioğlu). Gündoğan Yayınları.

van der Vossen, B., & Christmas, B. (2024). Libertarianism. İçinde E. N. Zalta & U. Nodelman (Eds.), The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2024 Baskı). Stanford University. https://plato.stanford.edu/archives/win2024/entries/libertarianism/ (Erişim tarihi: 7.2.2025)

Yaman, S. (2017). Liberalizmin çatışan ekolleri: Liberteryenizm ve evrimci liberalizm. Amme İdaresi Dergisi, 50(2), 1–23.

Yaman, S. (2026). Üniversitelerde meritokrasi ve pozitif ayrımcılık tartışmaları. Liberal Düşünce Dergisi, Sayı: 121, 27-44.